

ВЕЛИКИЙ ПОДВИГ МАЛЕНЬКОЇ ЛЮДИНИ

Віталія Терлецька

Диктор І: Запрошуємо послухати радіонарис «Великий подвиг маленької людини». Автор – Віталія Терлецька, студентка ІV курсу факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка

Диктор ІІ: «Лиш боротись, значить жить», – Іван Франко.

Автор: Багато бід зазнала наша ненька Україна, багато вірних синів пролила кров за її свободу. Історія не має права забути жодного з героїв, які по жертвували життям заради своєї Вітчизни. Тому сьогодні, шановні радіослухачі, розповідаємо вам про велику відданість Україні Емілії Шкуропад, яка з юних літ присвятила себе вірному служінню своїй Батьківщині.

(музична відбивка)

Постійна боротьба. Біль втрати близьких людей. Нестерпний страх перед очима небезпеки. Випробування долі на сміливість, непохитність, незламність, силу волі. Такий шлях пройшло чимало патріотів-українців, які боролись за незалежність нашої держави. У них була спільна мета, спільний ворог, який різав по живому, намагався знищити коріння, щоб крона не буяла цвітом нової генерації. Саме ідеологія українського націоналізму була блискучим узагальненням найвищих духовних надбань нашого народу, синтезом великих вартостей і понять, які витворили найвидатніші сини і доньки протягом усього історичного буття України. Саме ОУН і УПА були тією рушійною силою, яка зрушила з мертвої точки боротьбу за визволення і розповсюдила її по всіх теренах нашої Вітчизни. Свою діяльність на Радехівщині Організація Українських Націоналістів розпочала в 30-х роках минулого століття. Їхня благородна місія, стійкі переконання приваблювали багатьох молодих людей, які хотіли кращого життя на своїй рідній, батьківській землі, і готові були життя віддати за свою Вітчизну... Несчасна та нація, яка не знає своїх героїв. Тому ми повинні пам'ятати про них, адже їхній безцінний досвід допоможе в майбутньому уникнути темних сторінок історії і, можливо, задуматись над своїм життям. Сумними повоєнними спогадами вирішила поділитися з нами Емілія Шкуропад, яка своєю жертвовною діяльністю засвідчила вірність своїй нелиці Україні.

Як у природі існує чотири пори року, так і кожна людина проходить чотири етапи життєвого шляху: народження – ніжне, чисте, як весняний потічок; юність – непередбачувана, запальна, як пекуче літнє сонце; зрілість – поважна і стигла, як осінні плоди; старість – пора, коли зима срібним інеем вкриває голову, це час – роздумів, час – спогадів. Саме за цим заняттям я застала пані Мілю, колишню зв'язкову УПА на прізвисько «Весна». Чашка недопитого чаю, крісло-качалка гойдається на веранді. А тендітна, довгокоса пані Міля показує чорно-білі фотографії своїх батьків. Говірка, рухлива, щира жінка, сповнена сил та енергії і хто б міг подумати, що вона вже від-

святкувала свій 90-річний ювілей. Народилась Емілія Шкуропад у с. Половому, що на Радехівщині. Немало випробувань послала їй доля. Та не змогла загасити прометеєвого вогню, який ще до сьогодні палає в її грудях і виблискує почуттям високого патріотизму та любов'ю до своєї країни. Як і колись, так і тепер пані Міля переживає за майбутнє України і стверджує, що, не задумуючись, віддала б своє життя за рідну землю... Заслання, знущання катів, життя, сповнене тривоги, відчаю, сліз та крові близьких людей залишили безліч невиліковних рубців на серці. Найважчим випробуванням, яке послав Господь, стала втрата рідних людей.

Емілія Шкуропад: «Нас було шестеро дітей. Батьки виховували всіх свідомими українцями. Ми вірили в Бога, хотіли, щоб Україна ні від кого не залежала. Брат Степан перебував у районному відділі УПА, два рази отримав поранення. Андрій довгий час працював у Німеччині, а по війні його засудили, вислали на каторжні роботи до Воркути – там і загинув. Третій брат Леонід також перебував на роботах у Німеччині. Під час повернення з неволі його затримали в Чернівцях, забрали в Червону армію. У війську він помер з невідомих причин. Василь за радянської влади три місяці просидів у тюрмі, там його за «ненадійність» та зраду розстріляли. Батьки перетерпіли чимало горя і страждань. Їх без кінця викликали в Радехів енкаведисти на допит. Майно конфіскували. Мою сестру Марію вислали в Казахстан. Там вона трохи прожила і померла...».

Автор: Тільки молитва і віра в Бога допомогли пані Мілі пережити нестерпні дні муки, коли серце розривалось від жалю, а очі не висихали від сліз.

(д о в і д к а)

Диктор: «В Радехівському районі на той час (1941 рік) створили підроздільну столицю ОУН у Лопатині. Далі розгортається підпільна сітка у Стоянові, Оглядові, Ордові, Половому. Багато підпільників були законспіровані і мали зв'язки з легальною партією УНДО. Часто бував на Радехівщині Роман Шухевич. З Оглядова походила його дружина Наталка Березинська. Подружжя мало зустрічі з членами і прихильниками ОУН, читало лекції, будували підпілля. Жителі села Полового були у тісному зв'язку з УПА, давали їм продукти, медикаменти. З 26 на 27 квітня 1942 року відділ військової округи УПА, під керівництвом районного провідника Петра Лотоцького та Емілії Шкуропад на прізвисько «Весна» здійснили напад на Радехів, щоб звільнити близько 500 полонених осіб, які мали відбувати покарання в Сибірі».

Автор: А все починалося так: ішов якраз 1941 рік. Нацистські загарбники прийшли на українську землю, а невдовзі почали вивозити наших хлопців та дівчат у Німеччину на важку працю. Хто не йшов добровільно, того забирали насильно. В числі перших потрапив на чужину брат пані Мілі – Леонід, а пізніше і брата Андрія забрали. Прийшли до третього Степана, а вбитий горем батько підбіг до сільського старости й питає: «Чого вже третього сина в мене забираєте?». А той йому: «Інші замість дітей можуть хоч худобу на м'ясо здати, а що взяти з тебе?». ... Скільки живе, стільки пам'ятає ці слова пані Міля.

Емілія Шкуропад: «Дехто називає нас, підпільників, буржуазними націоналістами. Націоналістами, я згідна, бо любили Україну і боролись за її волю. А до чого «буржуазними»? Наша родина жила в селі Полове і в хаті не завше був шматок хліба, бо ще з діда-прадіда ми прості селяни. Треба було нам захищатися. Тому Степан та

багато хлопців з нашого села та інших сіл пішли в підпілля, а згодом об'єдналися в Українську Повстанську Армію».

Автор: До 1945 року надрайонну організацію на теренах Радехівщини очолював Володимир Левчук на прізвисько «Буй-Тур», духовний наставник і хороший друг кожного нескореного українця. Саме він, залучив пані Емілію до такої відповідальної місії зв'язкової між орлами-патріотами нашої Вітчизни. Левчук вибудував структуру підпілля для диверсійних робіт у Радехівському районі.

(д о в і д к а)

Диктор: «Структура підпілля: найнижчою була ланка, до неї входило 3–5 членів. Далі йшла станція, до неї входило декілька ланок. На її чолі стояв станичний. Він був підпільною головою і війтом села. На Радехівщині були утворені чотири надрайони. Провідники тих ланок часто мінялися. Керівництво повіту називалося повітовим підпіллям. Кожен член організації з гори до низу мав псевдо. Сходини членів ОУН у надрайонах проводили станичні. Надрайонний подавав план роботи. Станичні виступали тільки під прізвиськом. Вони підбирали людей у члени ОУН, залучали молодь до культури. Станичний мав знати, який дух молоді, чи дотримуються гасла «Свій до свого по своє». Здібним доручали виголошувати лекції, разом впорядковували могили на місці поховань, відзначати національні та державні свята. Для членів ОУН окремо були вишколи».

Автор: 28 травня 1941 року молода, чорнокоса, енергійна дівчина Емілія Шкуропад пройшла вишкіл для членів ОУН і її залучили до збройної боротьби. Стала зв'язковою. Через свою юність, вроду і жвавість отримала прізвисько «Весна». Першим завданням було передати два грипси (записки-повідомлення) повстанцям у друге село. Дівчина тоді ще не розуміла всієї небезпеки, яка могла виникнути через найменше відхилення від плану завдання. За це Емілія поплатилась гірким і болючим досвідом, які у вигляді шрамів на спині і ногах ще й досі нагадують той нестерпний біль і розпач від безсилля. Сталева воля і почуття відповідальності перед побратимами не зламали дівчину перед багатогодинним катуванням. У таких випадках в народі кажуть, що життя вчить, як на світі жити, а героїня від себе додає: «І не вірять нікому». Адже зрада близької людини була нестерпнішою, ніж усі удари батога ката, від яких залишились лише рубці, а серце ще й досі кровоточить від несподіваного удару в спину найкращої подруги дитинства. Нехотячи, з тяжкою душею згадує ті гіркі часи пані Міля.

Емілія Шкуропад: «На той час мене вже розшукували і я переховувалась у подруги Марини Муцяк, з якою ми були нерозлийвода. Домовились разом переночувати в їхній stodolі. А зранку, гадала, поки Маринка буде спати віднесу повідомлення. Проте не так сталося, як гадалося. Вранці нас оточили енкаведисти і повели до хати. Маринчиного батька запитали, хто ночував у його хоромах. І той, нехай земля йому буде пухом, повів, що то його доньки. А ось Марину відсторонили в другу кімнату і не рухали. Тільки тоді я зрозуміла, що Марина ввечері бігала доносити в НКВС. Добре, що грипси, коли нас вели до хати, я скоро кинула в сіно і ніхто не побачив. Потім мене повели до ближнього лісу. Здивувала гармошка, яку солдат мав за халявою. Прихопили ще і два відра води. В лісі почали немилосердно бити і питали: «Де повстанці, де повстанці». Ніколи не забуду того болю. В голові запаморочилось, в очах потемніло, думала

що Бог вже кличе мене на той світ. Та відлили водою... не схотів Господь забирати мене до себе... І починали все спочатку... Пам'ятаю, один молодий солдатик не витримав на то всьо дивитися і кинувся бігти. За ним погналися і повернули назад наляканого такого напівбожевільного. Очі його бігали туди-сюди. Я ж нікого не видала».

Автор: Напівживу закинули повстанку в машину і повезли з собою. Як виявилося надовго. Заслали на вісім років у Мордовію, а потім у Магадан, Сибір. Пробула на чужині аж до 1979 року. Горе і біда переслідували дівчину на кожному кроці, але не зламали бійцівського духу та бажання жити і ще хоч разок побачити рідну хату у незалежній Україні.

(музична відбивка)

Автор: Сорок градусів морозу... В одній свитині біжить босе по снігу, ще зовсім юне, дівча. Мороз проймає до кісток, задубіли ноги, а вона носить воду великими відрами і просить в Бога порятунку. Та нема звідки чекати допомоги. З нею тисячі таких як вона – відчайдушних страждальців, незламних, вірних дітей своєї Вітчизни... Коли тіло дубіє від холоду та виснажливої вісімнадцятигодинної праці, живіт роздирає біль від гнилої картоплі, тоді плоть безсило падає на землю, мутніє розум і вона кличе свого батечка, свою рідну неньку, своїх вірних побратимів. Здається їй, що знову літо, і вона, маленька дівчинка, біжить по ранковій росі на зустріч сонцю. Як Міля любила сонце. Немовби, воно не пекло її обіднім гарячим промінням, а лише сповнювало маленьке тільце силою та невичерпною енергією... Та крик наглядача швидко приводить безсилу жінку до тями. І вона встає, бо еством вже відчуває хльост батога, який так нещадно впивається в спину її співвітчизників... Горами Мордовії тягнеться колона знедолених українців... Йдуть, не розмовляючи. Кожен думає про щось своє, скоріше, не думає, а молиться, притискаючи до грудей хрестик або образок Діви-Марії. Тільки Мільці (так ласкаво називала її мама) чогось так весело і радісно. З маленьких грудей вилинає забавна пісенька, в очах незрозумілий вогник щастя виблискує, а тіло горить вогнем. «Невже збожеволіла», – співчутливо перешіптувались в'язні, а офіцери презирливо кидали погляди в її бік. Мабуть, би кинули замерзати або лишили на поживу вовка, та люди не дали, допомагали їй нещасній іти. Лихоманка минула. А уста все шептали: «Чому, чому, Боже, ти не схотів позбавити мене мук і не дав померти». Багато людей по дорозі загинуло...

Автор: У 1979 році Емілію Шкуропад визнано політв'язнем і реабілітовано. Двадцять третього вересня вона повернулась на Батьківщину. Зараз багато хто з людей скаржиться на життя. Воно з різних причин і справді нелегке. А маленька сивокоса пані Міля дякує Богові, що дав їй дожити до здобуття Україною Незалежності. За це поклали своє життя кращі сини і доньки нашого народу...

Емілія Шкуропад: «Дорогі українці, бережіть те, що ваші батьки і діди вибороли своєю кров'ю і потом. Вони хотіли, щоб їхні діти жили у вільній, соборній державі».

Автор: Дорогі країни, хотілося б на прощання побажати вам міцного здоров'я та сильного вольового духу. Сподіваюсь, що життя нашої героїні послужить для вас хорошим прикладом і сповнить серце гордістю за те, що живемо у вільній, незалежній державі, за яку готові були життя віддати наші предки.

На все добре! І нехай вам щастить.

Нарис підготувала і прочитала Віталія Терлецька.